

4062

920 002 A 09. 0042

Robert Descharnes/Gilles Néret

Salvador

DALÍ

1904-1989

Het geschilderde werk
Deel II, 1946-1989

Concept: Gilles Néret

pp. 403-700

Köln, Benedikt Taschen Verlag
Taschen/Librero

1994

1070

1071

1072

1070 'Dali en de neushoorn'. Foto van Philippe Halsman, New York 1956. De foto is in het midden gedeeld, links (blz. 476) is Dalí te zien, rechts (blz. 477) kijkt de neushoorn hem aan. 1956 ✕

1071 Op 17 december 1955 gaat Dalí in zijn witte Rolls Royce gevuld met bloemkool naar de Sorbonne in Parijs om er voor een enthousiast publiek een lezing te houden over de 'fenomenologische aspecten van de paranoïde-kritische methode'. Bij die gelegenheid legt hij aan de hand van het afgebeelde document uit dat de 'Kantwerkster' van Vermeer dankzij de logaritmische curven van rinoceroshoornen –waaruit ze naar zijn mening bestaat– een maximum aan biologische dynamiek bereikt. ✕

1072 De kantwerkster (kopie van het schilderij van Vermeer van Delft), 1955 □ La Dentellière

1073 In mei 1955 maakt Dalí in de neushoornkuil van de dierentuin van Vincennes een paranoïde-kritische interpretatie van de 'Kantwerkster' van Vermeer. ✕

1074 Rinocerotische buste van de 'Kantwerkster' van Vermeer. 1955 ○ Buste rhinocérontique de la 'Dentellière' de Vermeer

1073

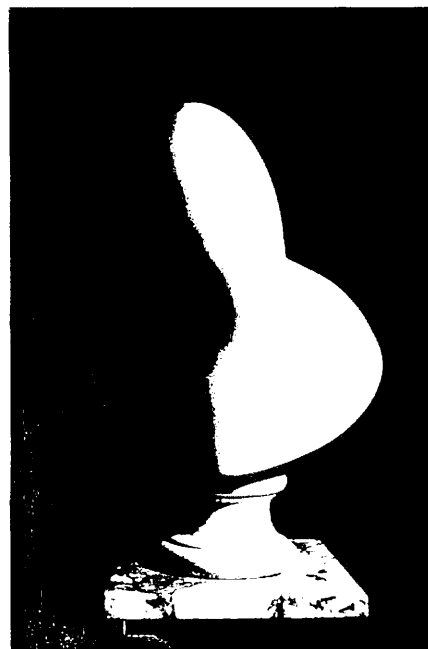

1070

De ongewone geschiedenis van de kantwerkster en de rinoceros

In zekere zin is het ook de geschiedenis van een wraakneming: Ana María Dalí publiceert in Barcelona haar memoires, 'Salvador Dalí, gezien door zijn zuster'. Er staat weliswaar niets bijzonders in, maar toch heeft het oude wonden opengerepen: de confrontaties met zijn vader, de blasfemie, het huwelijk met een gescheiden vrouw... Dalí de preutse, Dalí de koorddanser, de tovenaars uit 'Het geheime leven van Salvador Dalí' vergeeft zijn zus die indiscretie nooit, hij ont-erft haar en verbiedt haar zelfs naar zijn begrafenis te komen. Hij wil zijn leven liever op zijn eigen manier vertellen, door het te bedenken, te sublimeren, en hij staat niemand toe het voor hem te doen en het zo, naar eigen goedgevoelen van de auteur, te verlagen. Hij beantwoordt deze aanval slechts met een laconieke recht-zetting: "Ik werd in 1930 door mijn familie zonder een cent het huis uitgezet. Mijn wereldwijde triomf heb ik enkel aan de hulp van God, het licht van Ampurdán en de heroïsche dagelijkse opoffering van een unieke vrouw, mijn echtgenote Gala, te danken."

Zijn het wraakgevoelens die hem tussen *De Christus van St. Johannes van het Kruis* (blz. 451) en zijn versie van *Het Laatste Avondmaal* (blz. 488-489) zijn wellicht meest erotische schilderij doen schilderen: *Jeugdige maagd die sodomie bedrijft met de hoorns van haar eigen kuisheid* (blz. 478)? De ontstaansgeschiedenis van het werk is een verhaal dat in direct verband staat met zijn zuster. In zijn 'scatologische periode', die tot Dalí's grote genoeg onder de surrealisten een schandaal veroorzaakte, had hij een portret van zijn zuster gemaakt, van achteren geschilderd, waarin het zitvlak van het jonge meisje duidelijk uitkwam. Opdat het dan ook niemand zou ontgaan, had hij het schilderij *Portret van mijn*

1074

zuster, haar anus rood van bloedige stront genoemd. Dit werk, dat hem bleef achtervolgen, werd vervolgens uitgedrukt in een lang gedicht, 'L'amour et la mémoire', dat in 1931 in de 'Editions surréalistes' verscheen. Waarom neemt hij in 1954 hetzelfde thema weer op, deze keer in een vorm die ver boven het obscene gedicht uitstijgt? Om zich te wreken? Zeker, hij heeft weliswaar na twintig jaar de enigszins klein uitgevallen en mollige Ana María Dalí in zijn herinnering mooier gemaakt en haar getekend naar een foto uit een erotisch tijdschrift, maar hij lijkt tegelijkertijd een oude rekening met haar te vereffenen. Uit een dergelijke continuïteit blijkt eens te meer Dalí's geestelijke ontwikkeling: uitgaande van

1077 Dalí en de neushoorn in de dierentuin van Vincennes. 1955 ⚡

1078 Rinocerotische figuren. 1955 ◻
Figures rhinocérotiques

1079 Gevecht. 1955 Δ
Combat (Guerriers microphysiques)

1080 Blauwe hoornen. Ontwerp voor een sjaal. 1955 Δ Cornes bleues

1077

1079

1078

1080

een herinnering die nog altijd verse sporen heeft nagelaten in zijn geheugen, komt in hem een heel raderwerk op gang waarin analytische intelligentie gepaard gaat met het geweld van erotische fantasieën. In dit nieuwe werk uit 1954 zijn we getuige van een echt lyrisch feest, waarbij de stevigheid van Ana María's achterwerk een denkbeeldige verwantschap vertoont met de hoorn van een neushoorn en, aldus Salvador Dalí, de illusie van een fantastische erectie verschaft, waarmee hij ten slotte in zijn zusters 'anus, rood van bloedige stront' kan doordringen. De wraak is een Catalaans gerecht dat koud gegeten wordt! Door haar als de hoorn van een neushoorn uit te drukken, biedt Dalí zichzelf bovendien de gelegenheid

1081 Zonder titel (De ongewone geschiedenis van de 'Kantwerkster' van Vermeer), 1955 ▽
 Sans titre (Histoire prodigieuse de la 'Dentellière' de Vermeer)

1082 St.-Caecilia die ten hemel vaart, 1955 ▽
 Sainte Cécile ascensionniste

1082

1083 Dalí, die het 'Rinocerotisch portret van de 'Kantwerkster' van Vermeer' schildert. Foto tijdens de opnamen van 'L'Histoire prodigieuse de la dentellière et du rhinocéros' (De ongewone geschiedenis van de kantwerkster en de rinoceros), 1955 ✕

1084 Rinocerotisch portret van de 'Kantwerkster' van Vermeer, 1955 ┘
Portrait rhinocérontique de la 'Dentellière' de Vermeer

1085 Dalí en Gala baden met de 'Kantwerkster' van Vermeer in Port Lligat, 1959 ✕

1084

1083

de behoefte aan preutsheid te respecteren die voor hem in deze tijd "een wezenlijke voorwaarde voor het spirituele leven" was geworden.

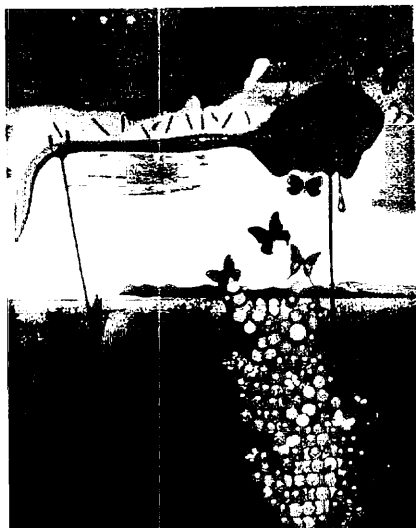
Van nu af aan gebruikt hij de rinoceroshoorn op talloze manieren, bijvoorbeeld wanneer hij in 1954 met Robert Descharnes de film 'L'Histoire prodigieuse de la dentellière et du rhinocéros' (De ongewone geschiedenis van de kantwerkster en de rinoceros) draait. Het lijkt op het eerste gezicht volstrekt extravagant om Vermeers *De kantwerkster* (blz. 476) samen met een neushoorn in één titel te vermelden. Al sinds zijn vroegste jeugdwerken is Dalí zeer nauwkeurig in de composities van zijn schilderijen. Tijdens zijn werk met prins Matila Ghyka raakt hij in de ban van de dynamiek van de logaritmische spiraal, die zichzelf mathematisch regeneert. Tegelijkertijd ontdekt hij de nieuwste onderzoeksresultaten op het gebied van de kernfysica en raakt gefascineerd door de elementaire (corpusculaire) deeltjes. Al sinds lange tijd was hij onder de indruk van Vermeer en de kwaliteit van zijn werk. Op typerend paranoïde wijze heeft hij zich geheel geconcentreerd op diens schilderij *De kantwerkster*, waarvan hij een reproductie had gezien bij zijn ouders. Achter zijn vredige indruk beeldt het schilderij volgens hem, door de sobere compositie en door het corpusculaire aspect van de zeer fijne penseelvoering waarmee Vermeer te werk was gegaan, een geweldige kosmische synthese af. Hij hield overigens later in Parijs een gedenkwaardige lezing over 'Aspects phénoménologiques de la méthode paranoïaque-critique', waarin hij de verhouding tussen de kantwerkster en de rinoceros te berde bracht. Deze lezing is zeer bekend onder allen die zich interesseren voor het Daliaanse denken en verdient het in Dalí's eigen woorden te worden weergegeven, zoals hij die op 18 december 1955 in zijn 'Dagboek van een genie' noteerde: "Gisteravond Daliaanse apotheose in de Tempel der Kennis voor een gefascineerde menigte. Direct na mijn aankomst in een met bloemkolen overladen Rolls en de begroeting door duizenden flitslampen nam ik in het grote amfitheater van de

1106 Vlinderlandschap (ook: De grote masturbator in een surrealistisch landschap met DNA), 1957-1958 Δ
 Paysage aux papillons (Grand masturbateur dans un paysage surréaliste avec A.D.N)

1107 Hemelse rit, 1957 \square
 Chevauchée céleste

1105

1106

1107

1326 Gezicht op Púbol, 1971 □
Vue de Púbol
1327 Neushoorn, 1970 △
Rhinocéros
Speciale kunststof die Dalí naar de
opbouw van vliegeogen heeft
ontwikkeld.

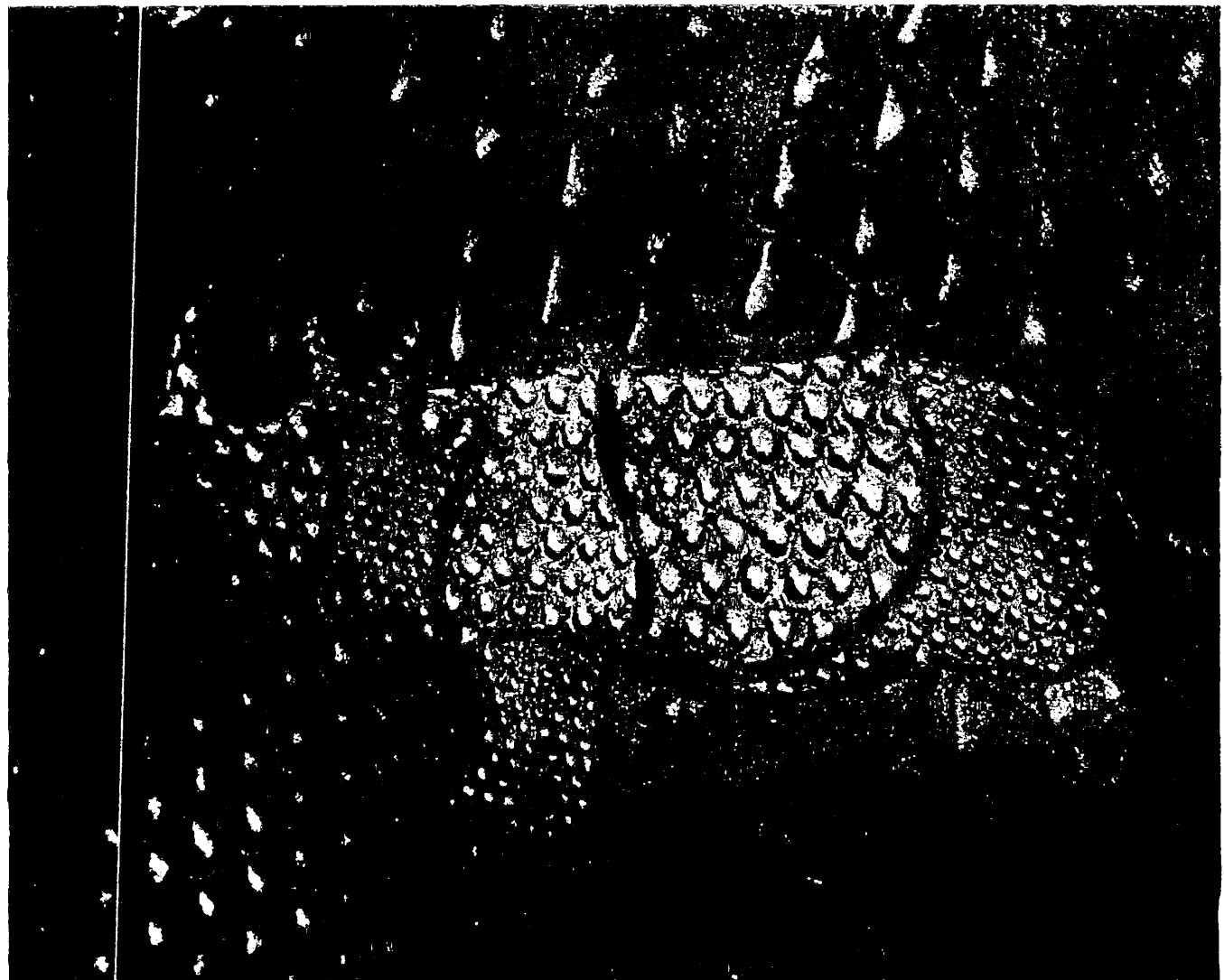
1328 De Dalfaanse Senyera
(De Catalaanse vlag), 1970 □
La senyera Daliniana

1326

1328

1327